

PROTOKÓŁ
posiedzenia Polsko-Litewskiej Dwustronnej Komisji Ekspertów
do badania problemów nauczania historii i geografii
(Lublin – 9–13 maja 2011r.)

Na podstawie artykułu 15 Programu współpracy między Ministerstwem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwem Oświaty i Nauki Republiki Litwy w dniach 9–13 maja 2011 r. w Lublinie odbyło się posiedzenie Polsko-Litewskiej Dwustronnej Komisji Ekspertów do badania problemów nauczania historii i geografii.

W spotkaniu udział wzięli:

ze strony polskiej:

1. prof. dr hab. Adam Suchoński – przewodniczący strony polskiej
2. prof. dr hab. Mieczysław Jackiewicz
3. prof. dr hab. Bohdan Łukaszewicz
4. dr Mariusz Kowalski
5. mgr Tadeusz Baryła
6. dr Krzysztof Kafel – sekretarz strony polskiej

ze strony litewskiej:

1. dr Rimantas Miknys – przewodniczący strony litewskiej
2. prof. dr Algirdas Jurgis Stanaitis
3. doc. dr Algis Kasperavičius
4. doc dr Elmantas Meilus
5. mgr Rimantas Jokimaitis – sekretarz strony litewskiej

Spotkanie przebiegało według następującego porządku:

Poniedziałek 9 maja 2010 r.

Przyjazd członków Komisji do Lublina, Kolacja powitalna w Lublinie; miejsce obrad – sala konferencyjna Hotelu Victoria.

Wtorek 10 maja 2010 r.

Otwarcie obrad o godzinie 9.15 przez prof. A. Suchońskiego i dr R. Miknysa. Prof. A. Suchoński przedstawił program obrad, a szczególnie w dniu dzisiejszym: to jest obrady w dwóch sesjach, następnie podróż studyjna na Zamek lubelski, na którym odbędzie się prezentacja miejsc obrad sejmów polskiego i litewskiego 1569 r. i miejsc przyjęcia aktu unii oraz ekspozycji obrazu Jana Matejki. Następnie przewodnictwo obrad objął dr R. Miknys.

W swoim wystąpieniu, dr Miknys, podkreślił, iż istotą dzisiejszego spotkań Komisji jest przywrócenie i właściwe oświetlenie kontekstu europejskiego unii lubelskiej.

1.

Prof. Adam Suchoński przedstawił referat „Unia lubelska w świetle współczesnych tendencji w pisarstwie podręcznikowym”. (Tekst w załączeniu). Jeszcze przed właściwym wywodem referent zwrócił uwagę na potrzebę silniejszego oddziaływania współczesnego postrzegania świata na dzieje dawne, lecz bez popadania w ahistoryzm: chodzi głównie o stanowisko gremiów międzynarodowych zajmujących się dydaktyką historii (na poziomie regionalnym, narodowym i europejskim), których uwagi powinniśmy silniej uwzględniać w naszych pracach. (Tekst referatu w załączniku).

Dyskusja:

Dr R. Miknys podniósł sprawę dialogu i kontrowersje wokół interpretacji, zarówno z dawnych epok, jak i współczesne, dotyczące węzłowych problemów historycznych.

Dr Algis Kasperavičius przywołał przykład odbytej w sprawach dydaktyki świetnej konferencji w Kazimierzu w październiku 2000 r. Nie należy jednak przesadzać z eksponowaniem kontrowersji, bo prowadzi to do pisania historii alternatywnej.

W odpowiedzi dr R. Miknys zwrócił uwagę nie tylko na treść, ale przede wszystkim metodologię (na przykład wzrastające znaczenie i nieodzowność dodatków ze źródeł historycznych i historiograficznych).

Prof. M. Jackiewicz zauważył, że w podręcznikach litewskich, tych najnowszych, właśnie istnieje taka tendencja metodyczna, a nawet można mówić o tym, że istnieje przewaga dodatkowych treści zamieszczanych często poza narracją podstawową, w tym reprezentujących kontrowersje widzenie historii.

Dr R. Miknys zwrócił uwagę, że strona litewska, niestety, ma zbyt słabe podstawy instytucjonalne i osobowe by wykorzystać doświadczenia instytutu Georga Eckerta i musi radzić sobie bez wyspecjalizowanych tego rodzaju placówek.

Prof. A. Suchoński zaproponował jako wniosek Komisji, by przedstawiać, inne to jest narodowe oceny w sprawach kontrowersyjnych, i wyjaśniać na czym one polegają: jak je interpretować, właśnie poprzez dobór ilustracji i źródeł.

Prof. B. Łukaszewicz zaznaczył, to jest problem nie do jednoznacznego rozstrzygnięcia, bo jeśli wskazać na wielonakładowe wydania np. A. Śapoki, to tylko z tego powodu trudno je zakwalifikować jako zasługujące na umieszczenie w podręcznikach. Dobór kontrowersyjnych problemów, czy problemów o różnym oświetleniu w narodowych historiografiach musi być niezwykle przemyślany. Zabieg konfrontacyjny ma służyć wyjaśnieniu, a nie zaostreniu sądów. To jest problem szczególnie istotny w przypadku podręczników, które nie mają rekomendacji ministerialnej.

Dr K. Kafel zwrócił uwagę, że istotą działań Komisji jest to, że autorzy muszą obligatoryjnie uwzględniać – ustosunkowywać się do zaleceń naszej Komisji. I ta kwestia dotyczy także zaleceń metodycznych, a zatem i dodatków ilustracyjnych oraz źródłowych.

Dr R. Miknys zwrócił sprawę, że w Litwie problem podręczników nie mających rekomendacji ministerialnej jest stopniowo coraz bardziej marginalnym problemem. Te podręczniki, które nie mają rekomendacji ministerialnej uchodzą za przestarzałe, wręcz

nieeuropejskie, także, a może przede wszystkim, jeśli chodzi o metodykę i dualizm: historia a pamięć historyczna.

Prof. A. Suchoński dodał, że pamięć historyczna oparta jest o emocje, które przygłuszają racjonalność i traktowanie historii jako nauki.

Prof. B. Łukaszewicz polemicznie zauważył, że uczeń nie powinien szukać różnic, lecz jednoznacznej wizji świata, w tym historii widzianej „białe/czarne”, a ponadto z doświadczeń olimpiad historycznej trzeba wiedzieć, że z przeciętną wiedzą o historii wśród młodzieży jest fatalnie, albo co najmniej można powiedzieć, że z całą pewnością nie lepiej niż kiedyś.

Dr R. Miknys prosił by wniosku prof. A. Suchońskiego jeszcze nie przyjmować i kontynuować dyskusję do dnia jutrzejszego, a następnie sformułować jednoznaczną rekomendację Komisji w tych sprawach.

2.

Dr Elmantas Meilus, zaprezentował członkom Komisji referat na temat „Unia lubelska w świetle historiografii litewskiej XXI wieku” (tekst w załączniku). W odróżnieniu od pierwszego referatu, autor skoncentrował się przede wszystkim na przedstawieniu miejsca unii w dziejach Litwy, oceny aktu pod względem prawnym, następstw unii w ocenie historiografii litewskiej.

Dyskusję po tym bardzo ciekawym referacie przełożono na później, po referatach szczegółowo odnoszących się do kwestii unii w podręcznikach litewskich i polskich.

Prof. M. Jackiewicz wystąpił z propozycją natychmiastowej publikacji w języku polskim tego referatu, na przykład w „Regionach i Pograniczach” redagowanych przez T. Baryłę.

Po przerwie obradom przewodniczył prof. A. Suchoński.

3.

W tej części obrad jako pierwszy referat „Unia lubelska w litewskich podręcznikach do nauczania historii” przedstawił dr. Algis Kasperavičius. Referent zauważył, że zbyt optymistycznie ocenia się wpływ podręczników na stan wiedzy historycznej wśród młodzieży, a nawet społeczeństwa. Po drugie, należy zacząć od stwierdzenia, że wiele stereotypów zawartych chyba do dnia dzisiejszego w podręcznikach ma bardzo dawny rodowód, sięgający często przełomu XVI i XVII w, a podręcznik A. Śapoki z czasów niepodległej Litwy (z 1936 r.) był szczególnie popularny, ale zabroniony przez władze sowieckie. Tekst referatu w załączeniu.

Dyskusja:

Mgr T. Baryła podniósł sprawę postawianej tezy, że Polacy nie powinni mieć już poważniejszych zastrzeżeń do sposobu przedstawiania unii lubelskiej. Bardziej złożonym problemem, i przede wszystkim uzależnionym od badań litewskich, jest pytanie dlaczego Litwini zaniedbali dzieje własnego państwa w okresie unii, a szczególnie tuż po jej zawarciu.

Dr R. Miknys, postulował potrzebę narracji wieloplanowej w podręcznikach do historii, szczególnie odnośnie okresu pounijnego.

Prof. B. Łukaszewicz zwrócił uwagę na sprawę Podlasia i innych ziem włączonych do Polski dzięki właśnie stanowisku szlachty litewskiej.

Dr. M. Kowalski stwierdził, że Litwini uczą się od nas Polaków entuzjazmu wobec unii lubelskiej, a może powinniśmy my z kolei przyjąć trochę sceptycyzmu litewskiego.

Prof. M. Jackiewicz zauważył, że właśnie dzięki wprowadzeniu do prac Komisji części referatów programowych, obie strony zyskały nowe spojrzenie na najnowsze dokonania

historiografii i mogą w debacie konfrontować swe stanowiska na poziomie treści podręczników.

Prof. A. Suchoński zapytał, czy mamy w podręcznikach wielość stanowisk, czy stopniowo, na przykład po naszym wejściu do Unii Europejskiej, następuje ujednoczenie stanowisk. Wielu zabierających głos uczestników przychyliło się do stanowiska mgr T. Baryły, że rok 2004 nie stanowi żadnej cezury w tej kwestii.

W odpowiedzi dr A. Kasperavičius zauważył, że można ustalić wpływ głównych – najbardziej uznawanych historyków na treści podręcznika, a ponadto ocen wyłącznie ujemnych unii już nie ma.

Prof. M. Jackiewicz zapytał o ocenę „Historii Litwy” J. Ochmańskiego, o dostarczenie której prosiło go wielu poważnych historyków litewskich.

Dr R. Miknys oraz dr A. Kasperavičius stwierdzili, że większość młodych historyków wychowała się na tej syntezie z lat 80. XX wieku.

Prof. B. Łukaszewicz stwierdził, że za stan świadomości historycznej odpowiadają tylko zawodowi historycy, a większym stopniu publicyści, domorośli historycy partyjni, literaci i dziennikarze – co zaowocowało spontanicznym podawaniem przez uczestników dyskusji przykładów takich przypadków, najczęściej negatywnych.

4a.

Referat mgr Tadeusza Baryły „Unia litewska w polskich podręcznikach do nauczania historii”. Tekst w załączeniu. Na wniosek przewodniczącego prof. A. Suchońskiego z uwagi do dogłębność zaprezentowanej analizy, drugą część referatu, dotycząca podręczników licealnych została przełożona na dzień następny.

Członkowie Komisji udali się za zaplanowaną podróż studyjną na Zamek lubelski, po którym przewodnikiem była pani dyrektor tej placówki. Członkowie delegacji litewskiej wyrazili wdzięczność za umożliwienie naocznego poznania miejsc związanych z sejmem lubelskim oraz sal poświęconych malarstwu historycznemu XIX w. – przede wszystkim obrazowi Jana Matejki.

Środa, 11 maja 2011 r.

4b.

Przewodnictwo obrad objął prof. A. Suchoński, który zaproponował by rozpocząć obrady od dokończenia referatu przez T. Baryłę, w części dotyczącej podręczników licealnych.

O godzinie 9.15 przystąpiono do obrad.

Dyskusja:

Dr R. Miknys dopytywał się, co jest najważniejsze w opiniowanych podręcznikach: idea jagiellońska, czy próba powrotu do idei piastowskiej, i jakie miejsce w tym sporze zajmuje unia lubelska?

Mgr T. Baryła zwrócił uwagę, że pytanie dotyczy raczej toczącej się od lat. 80. XX w. dyskusji, głównie na łamach prasy, polityki historycznej. Zarówno w historiografii, a za nią w podręcznikach szkolnych przeważa zamiar ukazania początków państwa „obojga narodów” – dziejów państwa i kontekstu historycznego. Jednocześnie zwrócił uwagę, że zdarzają się ewidentne błędy w legendach odnoszących się do ikonografii zamieszczonej w niektórych podręcznikach, o których wręcz wstyd stronie polskiej mówić.

Prof. A. Suchoński postawił pytanie, czy rzeczywiście wykorzystanie materiału ikonograficznego jest właściwe w podręcznikach. Autorzy prywatnie często skarżą się, że to

wydawnictwa narzucają im materiał ikonograficzny, i w ten sposób często autorzy nie mają także wpływu na poprawne opisy-legendy do tegoż materiału. W tych warunkach trudno jest celem konfrontacji różnych opinii stosować metodę tzw. „podwójnych obrazów”.

W tym miejscu dr E. Meilus pokazał poprawnie zinterpretowany „podwójny obraz” tzw. alegorii rozbiorów w jednym z podręczników polskich.

Prof. A. Suchoński wyjaśnił, że wydawnictwo w tym szczególnym przypadku zwróciło się do niego z prośbą o wyrażenie opinii, czy autorzy prawidłowo zinterpretowali ten obraz. Następnie prof. A. Suchoński podkreślił, że należy bardziej rygorystycznie wymagać traktowania „ikonografii” na równych prawach z tekstem przy wykładzie dziejów. Przy rekomendacji Ministerstwo winno wymagać wykorzystania treści ikonograficznych przy ubieganiu się o uzyskanie zgodności z nową podstawą programową.

5.

Następnie przystąpiono do wysłuchania recenzji przygotowanej przez doc. dr. Algisa Kasperovičiusa, dotyczącej podręcznika: Tomasz Małkowski, Jacek Rzeźniewski, Historia kł. 2. (do czasów saskich włącznie). Tekst w załączniku.

Autor recenzji podkreślił, że fragment o kwestii unii lubelskiej jest więcej niż poprawny i mógłby z powodzeniem być, jako przykład, przeniesiony do podręcznika litewskiego. Ale opis bitwy grunwaldzkiej jest obarczony wieloma nieścisłościami.

Dyskusja:

Prof. M. Jackiewicz zauważył, że w Muzeum Bitwy Grunwaldzkiej przygotowany jest szlak wojsk litewskich, tzw. szlak Witolda.

Prof. A. Suchoński podkreślił, że sprawa udziału Litwinów w wojnie z zakonem, a szczególnie pod Grunwaldem, wielokrotnie, a szczególnie na poprzednim posiedzeniu Komisji, była już podnoszona, lecz okazuje się mało skutecznie. Ponadto trzeba upowszechnić tenże szlak wojsk Witolda jako przykład współczesnej pamięci historycznej.

Prof. M. Jackiewicz przypomniał, że niedawno wznowiono klasyczne dzieło Feliksa Koniecznego „Witold i Jagiełło”.

Prof. A. Suchoński proponuje sprawę udziału Litwinów szerzej eksponować w podręcznikach szkolnych – jako zalecenie Komisji.

Dr E. Meilus zwrócił uwagę, że ten sam podręcznik, jaki inne podręczniki polskie, w opisie XVII wieku szczególnie pomija sprawy litewskie: Kircholm, potop szwedzki, wojna północna bez udziału Litwy.

6.

Następnie doc. dr Elmantas Meilus przedstawił recenzję pięciu podręczników, podkreślając, że regułą jest zamieszczanie w polskich podręcznikach nazwisk recenzentów, czego nie stosuje się do podręczników litewskich – a to błąd i zatarcie odpowiedzialności. (Tekst w załączeniu).

W podręczniku „W kalejdoskopie dziejów” świetnie przedstawiono dzieje Korony i Litwy w rozdziale „Państwo bez stosów”, co należy odnotować z uznaniem dla autorów. Zarazem, we wszystkich polskich podręcznikach Litwa – Wielkie Księstwo Litewskie właściwie nie istnieje w XVIII wieku, za wyjątkiem podręcznika S. Ciary i J. Sikorskiej-Kuleszy. Jednocześnie pomija się sprawy następstw wejścia wojsk rosyjskich w granice Rzeczypospolitej w XVII wieku.

Recenzją szczegółową objęto podręczniki, kładąc nacisk na okres do XVII wieku:

- 1) Janusz Ustrzycki, Historia. Podręcznik dla gimnazjum. Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON, Gdynia 2010, Numer dopuszczenia 189/2/2010, na podstawie opinii: dr hab. Barbary Wagner, prof. dr hab. Zofii Zielińskiej, prof. dr hab. Krystyny Waszak.
- 2) Stefan Ciara, Jolanta Sikorska-Kulesza, Czasy nowożytne. W Kalejdoskopie dziejów. Podręcznik do historii. Gimnazjum klasa 2. Wydawnictwo JUKA-91 Sp. z o.o. Warszawa 2010. Numer dopuszczenia 160/2/2010, na podstawie opinii: dr. Henryka Palkija, dr. Małgorzaty Szymczak, dr. Zofii Krzywickiej.
- 3) Stanisław Roszak, Śladami przeszłości. Podręcznik do historii dla klasy drugiej gimnazjum. Wydawnictwo Nowa Era, Straszyn k. Gdańska 2010, Numer ewidencyjny: 60/2/2010 na podstawie opinii: prof. dr hab. Urszuli Augustyniak, dr hab. Zdzisława Nogi, dr. Piotra Zbroga.
- 4) Jacek Chachaj, Janusz Drob, Historia. Czasy nowożytne. Podręcznik dla gimnazjum. Klasa II. Wydawnicowo Szkolne PWN Sp. z o.o., Warszawa 2010, ss. 164.
- 5) Maria Jadeczak, Małgorzata Meissner-Smoła, Stanisław Zajac, Poznajemy przeszłość. Czasy nowożytne do 1815 roku. Gimnazjum 2. Wydawnictwo SOP Oświatowiec Toruń Sp. z o.o. Numer ewidencyjny: 186/2/2010, ss. 264.

Dyskusja:

Prof. M. Jackiewicz poprosił przewodniczącego prof. A. Suchońskiego o wypracowanie metody, szczególnie w świetle uwag dr E. Meilusa, by ostatecznie wymusić na polskich autorach uwzględnianie oczywistych opuszczeń dotyczących Wielkiego Księstwa Litewskiego, szczególnie dziejów ustroju, kultury i społeczeństwa.

Prof. A. Suchoński zaproponował cofnięcie rekomendacji podręcznikom i ich wydawcom, które nagminnie nie uwzględniają uwag Komisji.

Prof. M. Jackiewicz zwrócił uwagę na wyjątkową cierpliwość recenzentów litewskich, którzy ogólnie i wręcz pokornie wychwytyją po raz kolejny te same błędy.

Prof. A. Suchoński stwierdził, że wysiłek Komisji idzie na marne, a kolejne wydania podręczników polskich powielają te same błędy sprawa dotyczy także recenzentów tychże podręczników, którzy nie zauważają błędów wielokrotnie już podnoszonych przez Komisję. Warto rozważyć opublikowanie dotychczasowych zaleceń Komisji, wzorem analogicznej wysiłków Komisji polsko-niemieckiej i polsko-izraelskiej.

Poproszony o stanowisko naczelnik dr K. Kafel stwierdził, że sprawa jest delikatna. Opinie Komisji są dostępne bez żadnych ograniczeń, ale Ministerstwo chce wprowadzić rodzaj zobowiązania, że rzeczoznawcy opiniujący podręczniki historii i geografii, w opinii na temat podręcznika składać będą oświadczenie, że znane im są ustalenia dwustronnych komisji ekspertów ds. podręczników, zamieszczone na stronach internetowych MEN.

Prof. A. Suchoński proponuje by ten zapis – wprowadzony w formie obligatoryjnej przez Ministerstwo – znalazł się we wnioskach Komisji.

Przewodniczący dr R. Miknys zwrócił się z propozycją, idąc za wnioskiem prof. A. Suchońskiego, by tego rodzaju jednoznaczne stanowisko Komisji zostało na przyszłym posiedzeniu Komisji potraktowane odnośnie konstytucji 3 Maja: w formie ogólnej recenzji lub opisu, a ponadto szczególnego zwrócenia uwagi na to zagadnienie w recenzjach na przyszłym posiedzeniu Komisji. Sprawa dotyczy także Białorusi i Ukrainy – szczególnie w związku aktem „zaręczenia”, o którym podręczniki polskie milczą.

7.

Wystąpienie w formie opinii dr Rimantasa Miknysa dotyczyło dwóch podręczników:

- 1) Jacek Chachaj, Janusz Drob, Historia. Czasy nowożytne. Podręcznik dla gimnazjum. Klasa II. Wydawnicowo Szkolne PWN Sp. z o.o., Warszawa 2010, ss. 164.
- 2) Maria Jadczyk, Małgorzata Meissner-Smoła, Stanisław Zajac, Poznajemy przeszłość. Czasy nowożytne do 1815 roku. Gimnazjum . Wydawnictwo SOP Oświatowiec Toruń Sp. z o.o. Numer ewidencyjny: 186/2/2010, ss. 264.

Po przedstawieniu opinii dr R. Miknys zwrócił uwagę, że kilku autorów właśnie polskich zwróciło się do niego z prośbą o uszczegółowienie uwag, bowiem z podstawową opinią zapoznali się oni za pośrednictwem Internetu.

Na wniosek prof. Suchońskiego, przewodnictwo objął dr Miknys, który zaproponował zmianę porządku obrad i na tej sesji przedstawienie recenzji podręczników do geografii.

8.

Jako pierwszy wystąpił prof. dr Algirdas Jurgis Stanaitis, przedstawiając opinię o podręczniku: Bożena Dobosik, Adam Hibszer, Józef Soja, Puls ziemi. Podręcznik do geografii dla klasy drugiej gimnazjum. Wydawnictwo Era Sp. Z o.o., Straszyn k. Gdańska 2010, ss. 227. (Podręcznik zaopatrzony w wersję elektroniczną CD oraz mapy luzem). Numer ewidencyjny: 5/2/2010 na podstawie opinii: dr Moniki Panfil, dr. Marka Waleczaka, dr. hab. Andrzeja S. Dyszaka.

Dyskusja:

Przy okazji tego podręcznika wyniknęła w dyskusji sprawa nazewnictwa polskiego dla obecnych nazw na terenie Litwy, i litewskich na terenie Polski. Być może ten problem, poza nazwami historycznymi, także często podwójnymi, wymaga odrębnych prac wspólnej komisji geograficznej na szczeblu państwowym.

Dr M. Kowalski wrócił uwagę, że istnieje już dla terenów Litwy, Białorusi i Ukrainy urzędowy wykaz nazw miejscowości, podobnie jest na Litwie. W dyskusji, w której głos zabrali M. Jackiewicz, E. Miknys, M. Kowalski, B. Łukaszewicz, zaproponowano, by jednak w nawiasach podawać nazwy – odpowiednio polskie i litewskie.

W części popołudniowej w dniu 11 maja (środa) 2011 r., której przewodniczył dr Miknys, rozpoczęto obrady o godzinie 17.00.

9.

Posiedzenie rozpoczęło od przedstawienia opinii dr. Mariusza Kowalskiego, o podręczniku z dwóch części plus zeszyt do ćwiczeń (tego zeszytu nie dostarczono): Šarunas Gerulaitis, Genovaite Kyne, Gražina Varanavičiene, Regina Krušinskiene, Danguole Tamošiuniene, Geografija 8. Vadovelis. Pirmoji knyga. Serijos „Šok“, Kaunas 2010, ss. 104 oraz cz. II – ss. 80.

Dyskusja:

Ponownie podniesiono sprawę pisowni nazw geograficznych – należałoby pisać je dwujęzycznie, choćby w nawiasie. Podniesiono także sprawę źle dobranych fotografii pokazujących najbliższych sąsiadów Litwy, chyba nieświadomie upiększających stan Kaliningradu, a zamieszczonych obok źle, by nie powiedzieć złowrogo, sfotografowanej Warszawy.

Przystąpiono w dalszej części obrad do opinii podręczników do historii.

10.

Jako pierwszy wystąpił prof. Bohdan Łukaszewicz, który przedstawił „Uwagi o podręczniku do nauki historii dla klasy ósmej“: Statys Lukšys, Marius Šėavinskas, Manvydas Vitkunas, Istorijos vadovėlis 8 klasei. I dalis, Leidykla „Baltos Lankos“ [Vilnius 2010], ss. 160. Tekst w załączniku.

Dyskusja:

Wrócono jeszcze raz do sprawy pisowni nazwisk, to znaczy w jakim stopniu nie należałoby zacierać etniczności nazwisk, którą to wątpliwość podniósł w opinii prof. B. Łukaszewicz.

Podjęli tę kwestię, i prof. M. Jackiewicz, i dr R. Miknys. Ten ostatni przypomniał rekomendację komisji języka litewskiego, by w nawiasach pisać nazwiska w języku oryginału. Prof. M. Jackiewicz podkreślił, że ten podręcznik wyróżniająco spełnia najwyższe kryteria metodologiczne, także poprzez wskazanie najnowszej literatury fachowej.

Prof. M. Jackiewicz jako przykład skandaliczny podał przykład podpisu pod znanym obrazem „Śmierć Barbary Radziwiłłówny” w podręczniku Śniegockiego do klasy II z 2003 s. 67. Zarówno prof. A. Suchoński, jak i prof. M. Jackiewicz stanowczo stwierdzili, że to kompromitacja nie tylko autorów, ale i recenzentów.

Naczelnik dr K. Kafel zapewnił, że ten podręcznik przewidziany jest do wycofania z wykazu ministerialnego.

11.

Następnie przystąpiono do wysłuchania opinii przygotowanych przez prof. M. Jackiewicza, Opinia o podręczniku litewskim do historii dla klasy 9-tej, część pierwsza. Autorzy: Rasa Butvilaitė, Deimantas Karvelis, Nelija Kostiniene, Stasys Luksys, Saulius Pivoras, Mindaugas Tamošaitis. Wydawca: Baltos lankos, Vilnius, [bez daty], ss. 199.

Następnie prof. M. Jackiewicz przedstawił „Opinię o podręczniku litewskim do historii dla klasy 10-ej, część pierwsza. Autor: Mindaugas Tamošaitis. Wydawca: Baltos lankos, Vilnius 2010, ss. 199.

Dyskusja:

Podniesiono kwestię zajęcia Wilna w XVII wieku i skali ówczesnej rzezi dokonanej przez Moskwę i ogólnie strat w czasie wojen ze Szwecją i Moskwą, gdzie w podręczniku przywołany jest tekst źródłowy dr Elmantas Meilusa.

Ponownie wynikła kwestia konsekwentnego pisania nazwisk, choć w tym podręczniku starano się o podwójną pisownię.

Odnosnie drugiego z opiniowanych podręczników (od I wojny światowej) w dyskusji podniesiono kwestię pojęć reżim, sanacja, reżim autorytarny jako pojęć wartościujących. Druga kwestia to nazewnictwo umowy: porozumienia, rozejmu suwalskiego, i czy doszło do jego do złamania? Podręcznik jednoznacznie tę kwestię traktuje, także w kwestii wytyczenia granic. A mogłoby to stać się przykładem dwóch opinii, które wyjaśnia się uczniowi, podobnie tak problem aneksji, czy zajęcia Wilna.

W dyskusji ponadto podjęto kwestię karykatur z okresu przed 1940 r., które nadal pozostają w obiegu poprzez wykorzystywanie ich w podręcznikach – jednak bez opatrzenia ich stosownym podpisem wyjaśniającym i stosowną adaptacją dydaktyczną. Prowadzi to do ahistoryzmu i powielenia fałszywych pojęciowych kalek propagandowych.

Prof. M. Jackiewicz podkreślił, że podręczniki obejmujące najtrudniejszy okres po 1918 r. są coraz lepsze można wręcz uznać, że są one dowodem na pozytywny wpływ uwag czynionych podczas prac Komisji na jakość podręczników litewskich.

Dr E. Meilus odniósł się do podniesionej przez prof. M. Jackiewicza kwestii udziału administracji szkolnej w incydencie w jednej ze szkół w Ejszyszkach, co dotąd nie znalazło pełnego oświetlenia. Reakcja strony polskiej jest postrzegana jako nadmiernie krytyczna, ale z całą pewnością do tego incydentu nie powinno dojść pod żadnym warunkiem. W tej sytuacji trzeba wyjaśnić wszystkie okoliczności, w tym i rzetelność opisu dziennikarskiego. Przedstawiciel ministerstwa litewskiego Rimantas Jokimaitis stwierdził, że, ku własnemu zaskoczeniu, nie doszedł ten incydent do jego wiedzy, ale będą z całą pewnością z niego konsekwencje wyciągnięte, choć nie można nadmiernie wierzyć we wszystko co napisali relacjonujący je dziennikarze.

Dr A. Kasperavičius w sprawie pisowni nazwisk stwierdził, że nie ma jednolitego i jednocześnie dobrego zapisu nazwisk z obszaru Wielkiego Księstwa Litewskiego. Ponadto trzeba zauważyć, że coraz mniej studentów litewskich zna język polski i formę zapisu nazwisk trzeba wypracować z całą pewnością.

Dr R. Miknys stwierdził, że teraz już nie ma pozycji naukowej bez podwójnego zapisu nazwisk – szczególnie w indeksach.

Dr R. Miknys zwrócił się do przedstawiciela litewskiego ministerstwa, by bardzo ostrożnie postępować na terenie szkolnym i unikać sytuacji prowadzących do zadrażnień na tle narodowościowym, a które źle świadczą i nie sposób ich wytłumaczyć wobec jednoczącej się Europie. Należy postępować tak, by incydenty nie miały nawet najmniejszych szans stać się zarzewiem trwałego konfliktu. Stanowisko to zostało przyjęte przez wszystkich uczestników prac Komisji.

Przewodniczący dr R. Miknys podziękował autorom opinii i uczestnikom dyskusji, która miejscami znacznie wykraczała poza sprawy treści podręczników. Podkreślił, że przy wzrastającym znaczeniu warstwy ikonograficznej, jak wykazała dyskusja, należy szczególnie dokładnie recenzować.

Komisja na swym posiedzeniu w Lublinie przyjęła następujące wnioski:

I.

Komisja zwraca się z postulatem pilnej potrzeby wypracowania rodzaju skutecznych działań ministerialnych, które wykluczyłyby możliwość pojawiania się tych samych błędów, wielokrotnie już wskazywanych w opiniach Komisji.

II.

Komisja postuluje, by przy rekomendacjach ministerialnych stosować zalecenia Deklaracji Wiedeńskiej z 1993 r. o stosowanie różnych, narodowych oświetleń problemów historycznych, tak by uczeń wiedział jak ten sam problem może być opisany w narodowym podręczniku jego sąsiada-rówieśnika.

III.

Dyskusja prowadzona w czasie posiedzenia Komisji dowodzi potrzeby kontynuacji podejmowania węzłowych problemów historycznych w postaci dodatkowych opinii.

IV.

Komisja wnoszący przedstawiciele obu Krajów, którzy corocznie spotykają się na posiedzeniu organizowanych przez Radę Europy w sprawie realizacji programu Europejski Wymiar Edukacji Historycznej, uzgodnili wspólny program prezentacji dorobku Rzeczypospolitej Obojga Narodów ze współczesnej perspektywy. Jest to jednym z ważnych przyczynków w przypominaniu historycznych korzeni współczesnych procesów integracyjnych na kontynencie europejskim.

V.

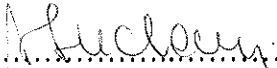
Komisja opowiedziała się za odbyciem kolejnego posiedzenia w pierwszej połowie maja 2012 roku w Birżach i zamierza, obok bieżącej analizy podręczników, również prześledzić sposoby prezentowania problematyki genezy i następstw Konstytucji 3 Maja w podręcznikach litewskich, polskich, a także innych krajów europejskich.

VI.

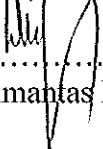
Współprzewodniczący Komisji w imieniu uczestników lubelskiego posiedzenia podziękują Panu naczelnikowi dr. Krzysztofowi Kafłowi za przygotowanie prac i obrad Komisji.

Na tym protokół zakończono i podpisano

Ze strony polskiej

.....
prof. dr hab. Adam Suchoński

Ze strony litewskiej

.....
dr Rimantas Miknys

Lublin, 13 maja 2011 r.